

ଆମ ଦେଶର ଅତୁଳା କାହାଣୀ

୯

ଆମ ଦେଶର ଅଭୁଲ କାହାଣୀ

[ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ]

ଅଧ୍ୟାପକ : ଡକ୍ଟର ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର

ନବୋଦୟ ପ୍ରକାଶନ

ପ୍ରକାଶକ :
ନବୋଦୟ ପ୍ରକାଶନ, କଟକ

ମୁଦ୍ରାକର :
ବସନ୍ତ କୁମାର ଦାନ୍
ଦୁର୍ଗା ପ୍ରେସ, କଟକ-୧

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୧୯୮୮
ପରମର୍ଜିତ ନୂତନ ସଂସ୍କରଣ : ୧୯୯୭

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୮-୦୦

ସୂଚୀ

୧ । ଯଯାତିକେଶରୀଙ୍କ କାହାଣୀ	୧
୨ । କାଶିଆ-କପିଳା ଭେଟ	୭
୩ । ମାଣିକ ଗଉଡୁଣୀ	୧୫
୪ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଓ ପଦ୍ମାବତୀ କାହାଣୀ	୨୦
୫ । ଧର୍ମପଦ କାହାଣୀ	୨୫

ଯେଉଁ କାହାଣୀ ଭୁଲିଯୁଏନା

ଏକ ଦେଶ ଓ ଜାତିର କିମ୍ବଦନ୍ତୀଗୁଡ଼ିକରୁ ତାହାର ଅତୀତ କିଠର ଉନ୍ନତ ଥିଲା ତାହା ଜଣାଯାଏ । ସେ କାହାଣୀ ଜାତି କେବେ ଭୁଲେନାହିଁ । ଜାତିକୁ ବଡ଼ ହେବାକୁ ତାହା ପ୍ରେରଣା ଦିଏ । “ଅମ ଦେଶର ଅଭୁଲ କାହାଣୀ” ବହିରେ ଅମ ଦେଶର କେତେକ ବଛା ବଛା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ପିଲାମାନେ ବୁଝିପାରିବା ଭଳି ସରଳ ଭାଷାରେ ଦିଆଯାଇଛି । ପିଲାମାନେ ଏହା ପାଠକଲେ ଆମ ଦେଶର ଅତୀତର ଏକ ସୁନ୍ଦର ପରିଚୟ ପାଇପାରିବେ ।

ଯଯାତକେଶରୀଙ୍କ କାହାଣୀ

(୧)

ବହୁତ ପୁରୁଣା କାଳର କଥା । ସେତେବେଳେ ଆମ ଏଇ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ଠା-କୁ-ଠା' ଜଙ୍ଗଲ ପୂରିରହିଥିଲା । ଆଜି ଯେଉଁଠି ଯାଜପୁର ସହର ଅଛି ସେଠି ବି ସେତେବେଳେ ଗହନ ବଣ ଥିଲା ।

ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଥିଲା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦେଉଳ । ସେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଘର ମହିମା । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାଁ ବିରଜା । ଯାଜପୁରର ରଜା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପୂଜାପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଯୋଗାଡ଼ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦିନକର କଥା । ଏକ ବିଦେଶ ରାଜ୍ୟରୁ ଜଣେ ରଜାପୁଅ ଆସି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିରେ ପୂଜା କଲା । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ତାର ଗୁହାରି ଜଣାଇଲା । ବିରଜା ଠାକୁରାଣୀ ମଧ୍ୟ ରଜାପୁଅର ପୂଜା ପାଇ ଖୁସି ହେଲେ ।

ରଜାପୁଅଟି ଯେ ଆସିଲା ସେ କାଗା ଛାଡ଼ି ସେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଗଲାନାହିଁ - ସେଇ ବଣରେ ରହିଲା । ସେ ଦୃଢ଼ଦିନ ଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଆସୁଥିଲା ।

କଥା କଣ କି - ରଜାପୁଅଟି ତା ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ବାହାର ଆସିଥାଏ । ତାର ରାଜ୍ୟକୁ ଶତ୍ରୁମାନେ ଦଖଲ କରିନେଇଥାନ୍ତି । ରଜାପୁଅକୁ ପାଇଥିଲେ ଶତ୍ରୁମାନେ ମାରିଦେଇଥା'ନ୍ତେ । ତେଣୁ ସେ ଲୁଚି ପଳେଇଆସି ମା' ବିରଜାଙ୍କର ଶରଣ ପଶିଥାଏ । ସେ

ରଜାପୁଅଟିର ନାଁ ଯଯାତି । ହେଲେ ସେ ରଜାପୁଅ ବୋଲି ସେତେବେଳେ କେହି ଜାଣିନଥିଲେ ।

ଯାଜପୁରର ସେତେବେଳର ରଜା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ବଡ଼ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ଦେବୀଙ୍କୁ ନପଞ୍ଚର, ଦେବୀଙ୍କ ଆଦେଶନପାଇଁ ରଜା କିଛି କାମ କରୁନଥିଲେ । ରଜା ସପନରେ ବିରଜା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଆଦେଶ ପାଉଥିଲେ । ସେଇ ଆଦେଶ ମାନ କାମ କରୁଥିଲେ ।

ଯାଜପୁର ରାଜ୍ୟରେ ଧନ ସମ୍ପଦର ଅଭାବ ନଥିଲା । ରଜା ଓ ପ୍ରଜାମାନେ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ଥିଲେ । ହେଲେ—ରଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ପୁଅ ନଥିଲା, ଥିଲା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ସେଇ ଝିଅଟିର ନାଁ ବିମଳା । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦୟାରୁ ବି ସେଇ ଝିଅଟି ମିଳିଥିଲା । ତେଣୁ ରଜା-ରାଣୀ ଏଇ ଝିଅଟିକୁ ଭାରି ଆଦର ଗେଲବସରରେ ବଢ଼େଇଥିଲେ ।

ରଜାଝିଅ ବିମଳା ମଧ୍ୟ ସବୁଦିନେ ମା ବିରଜାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଆସେ । ବିମଳା ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦରୀ । ଯାହା କହନ୍ତି—ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ଲରେ ଡଢ଼ା । ଦେଖିଲା ଲୋକର ଆଖି ଲାଗିରହିବ ।

ସତକୁ ସତ ଶେଷରେ ସେଇଆ ହେଲା । ଦିନେ ରଜା-ଝିଅ ବିମଳା ଓ ଯଯାତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପାଖରେ ଭେଟାଭେଟି ହୋଇଗଲେ । ଦୁହେଁ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ଦେଖି ବମକ ପଡ଼ିଲେ । ରଜାଝିଅର ରୂପ ଦେଖି ଯଯାତିର ଆଖି ଲାଗି ରହିଲା । ସେ ଭାବିଲା ଏ ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ରାଜ୍ୟର ଜେମାମଣି ।

ଆହା, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦରୀ ସତେ ! ଏମିତି ରୂପବତୀ ଆଉ
କେଉଁଠି ନଥିବେ ।

[ଦିନେ ରଜାଝିଅ ବିମଳା ଓ ଯଯାତିର ଭେଟହେଲା]

ବିମଳା ମଧ୍ୟ ଯଯାତିଙ୍କୁ ଦେଖି ଭାବିଲା—ଏ ଯୁବକ
କିଏ ? କେଉଁ ଦେଶର ରଜାପୁଅ କି ଆଉ ! କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର
ଚେହେରା ! ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଉଛି ସାହସୀ ଆଉ ବୀର
ହୋଇଥିବେ । ଏଇମିତି ଦୁହେଁ ଦୁହେଁଙ୍କ କଥା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଦୁହେଁ ନିଜନିଜର ମନକଥା ବିରଜା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ କଣାଇଲେ ।

(୨)

ଏହାପରେ ଆଉର କେତେଥର ବିମଳା ଓ ଯଯାତିଙ୍କର
ଦେଖାହେଲା । ଏଇ ଦେଖାରୁ ପରିଚୟ ହେଲା । ବିମଳା ଭଲ
ପାଇଲା ଯଯାତିଙ୍କୁ । ଯଯାତି ବି ଭଲପାଇଲା ବିମଳାକୁ ।

ବିମଳା ଗୋପନରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ତାର ମନକଥା କଣେଇଲା—“ମା, ଯଯାତିକୁ ମୁଁ ମୋର ବର ରୂପେ ପାଏ । ତା ନହେଲେ ମୁଁ ଜୀବନ ହାରଦେବି ।” ଯଯାତି ମଧ୍ୟ ବିରଜାଙ୍କୁ ତାର ଗୁହାରି ଜଣାଇଲା—ମା’ ତୁ ଦୟା କଲେ ରଜତ୍ବିଅ ବିମଳାକୁ ମୁଁ ପାଇବି । ବିମଳାକୁ ନପାଇଲେ ମୁଁ ଜୀଇପାରବନି ।”

ବିମଳା ଓ ଯଯାତିରୁ ଏ ଭଲପାଇବାର କାହାଣୀ ବେଶି ଦିନ ଗୋପନ ରହିଲାଣି । ଏ ଖବର ଯାଇ ରଜାଙ୍କ କାନରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ରଜା ଏହା ଶୁଣି ଭାର ଭାରିଗଲେ । ଖୁବ୍ ପାଟିକରି କହିଲେ—“ଟୋକାଟାର ଜାତି କଣ—ଘର କେଉଁଠି—ବାପ ମା କିଏ କିଛି ଜଣାନାହିଁ । ତାକୁ ମୋ ଝିଅ ବାହା ହେବନାହିଁ ।”

[ରଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଯଯାତିଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରାଗଲା ।]

ରଜା ଏହା ପରେ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ—
“ଯାଅ, ଧର ଆଣ ସେ ଟୋକାକୁ ।”

ସିପାହିମାନେ ଯାଇ ଯଯାତିକୁ ଧରିଆଣିଲେ । ଯଯାତିର ହାତଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଘର ଭିତରେ ରଖି କବାଟ ବନ୍ଦକରାଗଲା । ସେଇଠି ପ ଡରନ୍ତି ସେ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ମା' ବରଜାଙ୍କୁ ଡାକିଲା ସାହା ହେବାକୁ ।

ରଜାଝିଅ ବିମଳା ବି ଏ ଖବର ପାଇ କେତେ ନା କେତେ କାନ୍ଦିଲା । ବାପ-ମାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଖୋଲି କହିଲା ଯେ ଯଯାତି ଛଡ଼ା ସେ ଅନ୍ଧ କାହାକୁ ବିଦ୍ର ହେବନାହିଁ । ହେଲେ, ରଜା କି ରାଣୀ କେହି ତା'କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ରଜା ତାଙ୍କ କିନ୍ଦରେ ଅଟଳ ରହିଲେ । ରଜା ଝିଅ ଆଉ କରେ କଣ ? ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ମା' 'ବରଜାଙ୍କୁ ସାହା ହେବାକୁ ଗୁହାରି କଣାଇଲା ।

(୩)

ବରଜା ଠାକୁରାଣୀ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ବିକଳ ଡାକ ଶୁଣିଲେ । ସେଇଦିନ ରାତିରେ ସେ ରଜାଙ୍କୁ ସପନରେ ଦେଖାଦେଲେ । କହିଲେ, “ଯଯାତି ରଜାଘର ପିଲା । ସେ ମୋର ଭକ୍ତ । ତା ହାତରୁ ଗୋଡ଼ରୁ ବେଢ଼ି ଖୋଲିଦେ । ତୋ ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ତା'ର ବାହାଘର କରିଦେ । ସେଥିରେ ତୋ ଝିଅର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ତୋ'ଅନ୍ତେ ସେ ଏଇ ରାଜକର ରଜା ହେବ ।”

ଦେବୀଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇ ରଜା ଆଉ ଡେରି କଲେ ନାହିଁ । ଯଯାତିକୁ ଖଲ୍ଲସ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଯଯାତି ଖଲ୍ଲସ ପାଇଲା । ରଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଯଯାତିକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ଦାମିକା ରାଜପୋଷାକ ପିନ୍ଧାଇଦିଆଗଲା । ତା' ପରେ ହେଲା ରଜାଝିଅ ସହିତ ଯଯାତିର ବାହାଘର । ବଡ଼ ଧୂମ୍‌ଧାମ୍‌ରେ ଏ

ବାହାଘର ହେଲା । କେତେ ଖିଆ-ପିଆ ଦିଆ-ନିଆ ନାଚ ଗୀତ ଗୁଲିଲା । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଖୁସି କହିଲେ ନୟରେ ।

ମା' ବରଜା ଯାହାର ସାହା—ତା'ର ପୁଣି ଦୁଃଖ କଣ ?

ଦିନ ଆସିଲା, ଯଯାତି ହେଲେ ସେଇ ରାଜକର ରଜା । ରଜା ହେବା ପରେ ତାଙ୍କ ନାମ ହେଲା ଯଯାତିକେଶରୀ । ଯଯାତି ଖାଲି ସେଇ ରାଜକର ନୁହେଁ, କେତେ କାଳପରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ରଜା ହେଲେ । କେତେ କୀର୍ତ୍ତି ସେ କଲେ । ଦେବୀ ବରଜାଙ୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ ମନ୍ଦିର ତୋଳେଇଲେ । ଦୂର ରାଜକରୁ ବଛା ବଛା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଆଣି ନିଜ ରାଜକରେ ରଖାଇଲେ ।

ବୈତରଣୀ ନଈ କୂଳରେ ତ ଯାଜପୁର । ସେ ସେଇ ନଈ କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ବହୁତ ବଡ଼ ଯାଗ କରେଇଥିଲେ । ସେଇ ଯାଗର ନାମ ଦଶାଶ୍ଵମେଧ ଯାଗ । ଯେଉଁଠି ସେ ଯାଗ ହୋଇଥିଲା ଏବେ ସେ ଜାଗାକୁ ଦଶାଶ୍ଵମେଧ ଘାଟ କହନ୍ତି । ଏହା ଏକ ତୀର୍ଥ ଥାନ । ଲୋକମାନେ ଭଲ ଦିନମାନଙ୍କରେ ବୈତରଣୀ ନଦୀର ଏହି ଘାଟରେ ଗୁଡ଼ ପକାନ୍ତି । ଯାଜପୁର ଗଲେ ସେ ଘାଟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ।

ଏବେବି ଲୋକେ ଯଯାତିକେଶରୀଙ୍କୁ ମନେରଖିବନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର କେତେଜଣ ଭଲ ରଜାଙ୍କ ଭିତରୁ ଯଯାତି ଜଣେ ଥିଲେ ।

କାଶିଆ-କପିଳା ଭେଟ

ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଏଇ ଆମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜକର ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ପିଲୁଟିଏ ଥାଏ । ସେ ବାପ-ମା' ଛେଉଣି । ତା' ନାଁ କପିଳା । କପିଳା ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ଆଶ୍ରା ନେଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ଗାଈ-ଗୋରୁ ଜଗେ । ତା'ଛଡ଼ା ସେମାନେ ଯେଉଁ କାମ ବତାନ୍ତି ସେ କାମ ବି କରେ ।

ସେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଥାଏ । ତା' ନାଁ କାଶିଆ । କପିଳା ଓ କାଶିଆର ବୟସ ପ୍ରାୟ ସମାନ । ତେଣୁ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଖେଳନ୍ତି । କପିଳା ଗାଈ ଜଗିବାକୁ ତୋଟାମାଳକୁ ଯାଏ । ଦିନେ ଦିନେ କାଶିଆ ବି ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଯାଏ । ଏମିତି ଭାବେ ଦୁହେଁଙ୍କର ମନ ଭଲ ମିଳେ ।

ଦିନକର କଥା । କପିଳା ଗାଈ ନେଇ ଯାଇଥାଏ ତୋଟାକୁ । କାଶିଆ ଘରେ ଥାଏ । ଗାଈ ପଛରେ ବୁଲି ବୁଲି କପିଳାକୁ ହାଲିଆ ଲୁଗିଲୁ । ଦ'ପହର ବେଳ । ଟାଣଖର ହେଉଛି । ସେ ଗୋଟେ ଝଙ୍କାଳିଆ ଗଛ ଛାଇରେ ବସିଲୁ । କପିଳାକୁ ଟିକେ ନିଦ ଲୁଗିଲୁ । ତାର ଗାଈମାନେ ଚରୁଥାନ୍ତି । ସେ ସେଇ ଗଛମୂଳେ କଅଁଳିଆ ଘାସ ଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲୁ । ଶୋଉ ଶୋଉ ତାକୁ ଟାଣ ନିଦ ଲୁଗିଗଲୁ ।

କାଶିଆ ତ ଘରେ ଥାଏ । ସେ ଭାବିଲୁ—ଯାଏଁ ସାଙ୍ଗ କପିଳାକୁ ଟିକେ ଦେଖି ଆସେ ସେ କଣ କରୁଛି । ଏହା ଭାବି କାଶିଆ କପିଳା ଯାଇଥିବା ତୋଟାଆଡ଼େ ଚାଲିଲୁ ।

କନ୍ତୁ ତୋଟାରେ ପହଞ୍ଚି କାଶିଆ ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ତା'ର ଆଖି ଖୋଷି ହୋଇଗଲା । ସେ ଦେଖିଲା—କପିଳା ନଦରେ ଶୋଇଛି—ତା' ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପଣା ଟେକି ରହିବ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନାଗ ସାପ ।

ସାପକୁ ଦେଖି କାଶିଆ କେତେ କଣ ଭାବିଗଲା । ସେ ଭାବିଲା—ଆଉ କଣ ସତେ କପିଳା ବଞ୍ଚିଥିବ ! ସାପ ନିଶ୍ଚୟ ଚୋଟ ମାରିଥିବ—କପିଳା ମରିଯାଇଥିବ । ଏହା ଭାବି ତାକୁ ଭାରି ଭୟ ଓ ତା ସହିତ କାନ୍ଦ ଲାଗିଲା ।

କାଶିଆ ଠିଆହୋଇଥିବା ଆନରେ ରହି ପାଖ ଆଖର ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକପକେଇଲା । ତାର ଡାକଶୁଣି ସେଠି କେତେ ଲୋକ ଆସି ଜମାହୋଇଗଲେ । ‘ସାପ’ ‘ସାପ’ ବୋଲି ପାଟିଭୁଣ୍ଡ କଲେ । ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଶୁଣି ସାପ କି ଆଉ ରହେ ! ବିଜୁଳି ବେଗରେ ପାଖ ଲଟ ବୁଦା ଭିତରେ ପଶିଗଲା ।

ଏ ପାଟି ଗୋଳରେ କପିଳାର ନଦ ବା ଘାଟିଗଲା । ସେ ଉଠ ବସିଲା । କାଶିଆ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ସାଙ୍ଗକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକାଇଲା । ଯା' ହେଉ, କପାଳ ଟାଣ—କପିଳାର କିଛି ହେଇନି ।

ଏତେ ଲୋକ କାହିଁକି ତା'ପାଖେ ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି—କପିଳା ନଦରୁ ଉଠି କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନଥାଏ । କାଶିଆ ତାକୁ ସବୁ କଥା କହିଲା । ଶେଷରେ କାଶିଆ କହିଲା—“କାଶିଲୁ ଭାଇ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନାଗ ସାପ ପଶା ଟେକିବା ଗୋଟେ ଅତି ଭଲ କଥା । ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ରଜା ହେବୁ ।”

କପିଳା ହସି ହସି କହିଲା—“ହଉ, ମୁଁ ରଜା ହେଲେ ତତେ ମୋର ମନ୍ତ୍ରୀ କରିଦେବି ।”

(୨)

ଗାଈଜଗୁଆଳପିଲି ହେଲେ କଣ ହେବ କପିଳା ଦେହରେ ବହୁତ ବଳ ଥିଲା । ବଳ ସାଙ୍ଗକୁ ଥିଲା ବୁଦ୍ଧି ଆଉ ସାହସ । ବାଡ଼ି ଖୋଳରେ ତାକୁ ଜେନ୍ଦୁ ପାରୁନଥିଲେ । ଦିନେ ଗୋଟେ ମାରଣା ଷଣ୍ଢକୁ ସେ ଏକା ଏକା ଜବତ କରି ଘଉଡ଼େଇ ଦେଇଥିଲା ।

ପୁରୀ ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ କାଶିଆ କପିଳା ଦୁହଁଙ୍କର ମନହେଲା । କାଶିଆ ତା' ମନକଥା ବାପାଙ୍କୁ କହିଲା । କାଶିଆର ବାପା ସେଥିରେ ରାଜିହେଲେ । ରଥଯାତ୍ରା ସମୟକୁ ସେ କାଶିଆ-କପିଳାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପୁରୀ ଗଲେ ।

ସେତେବେଳର ପୁରୀରଜାଙ୍କର ପୁଅ ଝିଅ କିଛି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ କିଏ ରଜା ହେବ ବୋଲି ସେ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାରେ ଥିଲେ । ପୁରୀର ରଜା ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ । ରଜା ଠାକୁରଙ୍କୁ

ଗୁହାରି ଜଣାଇ କହିଲେ—“ପ୍ରଭୁ, ମୋ’ପରେ କିଏ ରଜା ହେବ,
ତୁମର କିଏ ସେବା କରିବ ତୁମେ ନିଜେ ଠିକ୍ କର ।”

ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ରଜାଙ୍କୁ ସପନରେ ଦେଖାଦେଲେ ।
କହିଲେ—ତୋର ବୁଝା ଜାଣୁର । ଚନ୍ଦ୍ରା କରେନାହିଁ । ରଥଯାତ୍ରା
ବେଳେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ପିଲଟିର ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା
ଦେଖିବୁ ତାକୁ ଉଆସକୁ ନେଇ ପୁଅ କରି ପାଳିବୁ । ସେଇ
ତୋ’ଅନ୍ତେ ରାଜଗାଦିରେ ବସିବ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ରଥଯାତ୍ରା ପଡ଼ିଲା । ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ
ପାଇଁ ତିନି ରଥ ତିଆରି ହୋଇ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଥୁଆହେଲା ।
ଠାକୁରଙ୍କର ପହଣ୍ଡି ବଜେ ସରିଲା । ତିନି ଠାକୁର ତିନି ରଥରେ

[ପୁରୀରେ ରଥଯାତ୍ରା]

ବିଜେ ହେଲେ । ରଜା ରଥରେ ଛେରପହରା କଲେ । ହଜାର
ହଜାର ଲୋକ ଏଥର ହରିବୋଲି ତାଙ୍କ ଦେଇ ରଥ ଟାଣିଲେ ।

(୩)

ସପନ କଥା ରଜାଙ୍କର ମନେଥାଏ । ସେ ଖାଲି ଏଣିକି ତେଣିକି ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । କାହିଁରେ କଣ ଲେକ । ଆଜି ମାରିଦେଲେ ଲେକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଚାଲିଯିବ । ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ଘୋ-ଘୋ ଡାକୁଛି । ଏତେ ଲେକ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପିଲକୁ ଠାବ କରିବା କଣ କାହାପାଇଁ ସହଜ କାମ ! ରଜା ମନେ ମନେ ଖାଲି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଡାକୁଥାନ୍ତି—“ପ୍ରଭୁ ! ତୋ’କଥା ତୁହି ରକ୍ଷାକର ।”

କପିଳା ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ତ ପୁରୀ ଆସିଥିଲା । ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସରୁ ଟୋପା ଲଗାଇ ବୁଲୁଥିଲା । ଶେଷରେ ତା’ ଉପରେ ରଜାଙ୍କ ନଜର ପଡ଼ିଲା । ରଜାଙ୍କ ଲେକ ତାକୁ ଡାକି ନଅରକୁ ନେଇଗଲେ । ଠାକୁରେ କହିଲା ଭଲ ରଜା ତାକୁ ପୁଅ କରି ରଖିଲେ ।

ରଜାଘରେ ରହି କପିଳା ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲା । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବା, ହାତୀ ଚଢ଼ିବା, ଖଣ୍ଡା ଚଳେଇବା, ଡୀର ମାରିବା, କୁଫ୍ରି କରିବାରେ ସେ ବର୍ଷ କେତେଟା ଭିତରେ ଧୂରନ୍ଦର ହୋଇଗଲା । କେମିତି ରାଜ୍ୟ ଚଳେଇବାକୁ ହୁଏ ତା ବି ଶିଖିଲା । ସେ ଦିନର ଗାଈଜଗା ପିଲା କପିଳା ହୋଇଗଲା ବୀର ଯୁବକ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ।

ଦିନେ ସେ ହେଲା ରଜା । ସିଂହାସନରେ ବସିବା ପରେଦିନ କପିଳା ଦୂତ ପଠେଇଲା କାଶିଆ ପାଖକୁ । ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଦୂତ ଚାଲିଲା । ଦୂତ କାଶିଆକୁ ଦେଖାକରି କହିଲା “ଓଡ଼ିଶା ମହାରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶ, ଆପଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସନ୍ତୁ ।”

ମହାରାଜା କାହିଁକି ତକେଇଚନ୍ତି ସେ କଥା ଦୂତ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ରଜାଗୁଡ଼ାକ ତ ଭାରି ଅବୁଝା । ବେଳେ-ବେଳେ କାହାଠୁ କଣ ଶୁଣି ବିନା କାରଣରେ ବି ଲୋକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ରଜାଙ୍କ ଦୂତ ଆସିବ—ଗାଁଟାଯାକର ଲୋକ ବି ଠୁଲ ହୋଇଗଲେ । କାଶିଆ ମନରେ ଛନକା ପଶିଲା । ସାହଲେକେ ବି ଟୁପୁରୁଟାପୁର ହେଲେ । ବିପଦ ଆଶଙ୍କାରେ କାଶିଆର ମା' ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଖିରୁ ଲୁହ କୋହିଗଲା ।

ହେଲେ ଏତ ରଜାଙ୍କ ଆଦେଶ—ନ ଗଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । କାଶିଆ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହିଲା—“ତୁମେ କେହି ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନାହିଁ । ମୁଁ ତ କିଛି ଦୋଷ କରିନି—ରଜା ମୋତେ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ କାହିଁକି ?

(୪)

ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଦୂତ ସାଙ୍ଗରେ କାଶିଆ ଚାଲିଲା । ରଜାଙ୍କ ନଅର ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦୂତ ପଛେ ପଛେ କାଶିଆ ଗଲା ଉଆସ ଭିତରକୁ । ଆଃ, କି ସୁନ୍ଦର ଉଆସ ! କି ସୁନ୍ଦର ସଜା ହୋଇଛି ! ଠାଏ ଠାଏ ସୁନା ଝରା ଓହ୍ଲିଛି । କେଉଁଠି ଦମିକା ମଣି ଖଞ୍ଜାହୋଇଛି । ଉଆସର ଶୋଭା ଦେଖି କାଶିଆର ଆଖି ଝଲସିଗଲା ।

ସେଦିନର କପିଳା ଆଜିର ରଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର । ରଜା ସେତେବେଳେ ଦରବାରରେ ସିଂହାସନରେ ବସିଥିଲେ । ଦେହରେ ସୁନା ଜରିର ପୋଷାକ । ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ ଝଟକୁ ଆସ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେନାପତିମାନେ ଦୁଇ ପଟରେ ଧାଡ଼ିହୋଇ ବସିଥିଲେ । ଖଣ୍ଡାଧରି କଟୁଆଳମାନେ ଜଗି ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତି ।

ସେତିକିବେଳେ ଦୂତ ଆସି ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ ଖବର ଦେଲା ।
ଖବର ପାଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବ ସିଂହାସନ ଛାଡ଼ି
ତଳକୁ ଚାଲିଆସିଲେ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଗାର୍ଜ୍ଵଳି ଲୋକ ଆସିବ—
ତା' ପାଇଁ ମହାରାଜା ଆସନ ଛାଡ଼ି ତଳକୁ ଚାଲିଆସିଲେ ।
ଦରବାରର ସଭିଏଁ ଏହା ଦେଖି ଭାଟକା ହୋଇଗଲେ ।

[କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବ ସିଂହାସନରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି
କାଶିଆକୁ କୁଣ୍ଢେଇପକାଇଲେ ।]

ଏହା ଦେଖି ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଭାଟକା ହେଲା ନିଜେ କାଶିଆ ।
ସେ ସେତେବେଳେ ଯାଏଁ ତାର ପିଲାଦିନର ସାଙ୍ଗ କପିଳାକୁ
ଚିହ୍ନି ପାରୁନଥାଏ । ରାଜଦରବାରର ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖି ତା' ଦେହ
ଭୟରେ ଥରୁଥାଏ ।

ମହାରାଜ ଏଥର ଆଗେଇଯାଇ ସତେ ଗାଉଁଲି ଲୋକଟିକୁ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇଲେ । ଏକି କଥା ! ଲୋକମାନେ ଦଟଣା କଣ କିଛି ବୁଝିପାରୁନଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମହା ଆଚମ୍ବିତ ।

ଏଥର ବଫିଲେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—“ସାଙ୍ଗ କାଶିଆ ! ମୋତେ କଣ ଚିହ୍ନିପାରୁନୁ ? ମୁଁ ଫରା ତୋର ସେଇ ପିଲାଦିନର ସାଙ୍ଗ କପିଳା !”

କାଶିଆ ଏଥର ଚିହ୍ନିଲା । ଆନନ୍ଦରେ ତା ଛାତି ଫୁଲି ଉଠିଲା । ତା’ କଥା ଡେବେ ସତ ହୋଇଛି ! ତା ସାଙ୍ଗ କପିଳା ହୋଇଛି ଓଡ଼ିଶା ମୁଲକର ରଜା । କପିଳା ତାହାର ସେଦିନର କଥା ରଖିଲା । କାଶିଆ ପାଇଲା ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ।

ରଜା ହୋଇ କପିଲେନ୍ଦ୍ରଦେବ ଜଣେ ବଡ଼ ବୀର ଭାବେ ବହୁତ ନାଁକଲେ । ସେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଟେକ ରଖିଲେ । କେତେ କେତେ ରାଜକ ସେ ଜୟକଲେ । ସେ ନିଜର ବୀର ପଣରେ ଉତ୍ତରରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ କାବେରୀ ନଦୀ ଯାଏଁ ରାଜ୍ୟ ଜୟକରି ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ମିଶାଇଥିଲେ ।

ସେଇଦିନୁ କାଶିଆ-କପିଳା ଭେଟ କଥାଟା ଅମର ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ

(୧)

ଚଳିକା କୂଳ । ଗଛ-ଲଟାବୁଦା-ଭିତର ଦେଇ ପାଦଚଲ
ଅଙ୍କା-ବଙ୍କା ରସ୍ତାଟିଏ ଲମ୍ବିଯାଇଥାଏ । ସେଇ ରସ୍ତାରେ
ଚାଲିଥାଏ ଗଉଡ଼ୁଣୀଟିଏ । ମୁଣ୍ଡରେ ତା'ର ଦହି ପସର ।
ଜହୁଡ଼ିଦିଆ ଖରାବେଲ । ରସ୍ତାରେ ଲୋକବାକ କେହି କେଉଁଠି
ନାହାନ୍ତି । ମାଇପୀ ଲୋକଟି ଚାଲିଥାଏ ଏକା ଏକା । ନାଁ ଭାର
ମାଣିକ । ସେ କାନ୍ତରେ ଗଉଡ଼ ।

ଏଇ ସମୟରେ ତା'କାନରେ ବାଜିଲା ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦ ।
ସେ ଠିଆହୋଇ ପଛକୁ ଚାହିଁଲା । ଦେଖିଲା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା
ସେ ଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଆସୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କଳା ଆରଟି ଧଳା ।
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଭାବିଲା—ନିଶ୍ଚୟ ଗଜାଘର ଲୋକ କେହି ଆସୁଛନ୍ତି ।
କିନ୍ତୁ ଏ ବାଟରେ କାହିଁକି ଆସୁଛନ୍ତି ? ଏଇଟାତ ସେମାନେ
ଆସିବା ବାଟ ନୁହେଁ ?

ଧୀରେ ଧୀରେ ଘୋଡ଼ା ଦୁଇଟି ପାଖକୁ ଆସିଗଲେ । ମାଣିକ
ଦେଖିଲା—ଧଳା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଯେଉଁ ଲୋକଟି ବସିଛି ତା'
ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳା, ଆଉ କଳା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଯିଏ ବସିଛି
ସେ ଦେଖିବାକୁ ଧଳା । ଦୁହେଁ ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ।
ସେମାନେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡା ଝୁଲୁଛି ।

ମାଣିକକୁ ଦେଖି ଦୁଇ ବୀର ଘୋଡ଼ା ଅଟକାଇଲେ । ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ତା ପାଖକୁ ଆସିଲେ । କଳା ଲୋକଟି ମୁଣ୍ଡରୁ ଝାଳପୋଛୁ ଦେଇ ଆଗେ କହିଲା—“ଏ ହିଅ ! ଭାରି ଗୋଷ ହେଉଛି । ଦହ ଅଛି ଯଦି ପିଇବାକୁ ଦିଅ ।”

[କଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର, ମାଣିକଗଉଡ଼ୁଣୀଠାରୁ ଦହ ଖାଉଛନ୍ତି]

ମାଣିକ କହିଲା—“ଦହ ଅଛି—କିନ୍ତୁ କେମିତି ପିଇବ ?”

କଳାଲୋକଟି ଆଗରୁର ହାତକୁ ଆଞ୍ଜୁଳା କରି ବସିପଡ଼ି କହିଲା—“ଏଇଥିରେ ଦିଅ ।” ତାପରେ ଧଳା ଲୋକଟି ସେମିତି ଆଞ୍ଜୁଳା କଲୁ ଦହ ପିଇବାକୁ । ମାଣିକ ସେ ଦୁହଁଙ୍କ ଆଞ୍ଜୁଳାରେ ଦହ ତାଲିଲା । ଦୁଇ ବୀର ତକ ତକ କରି ପେଟଭରି ଦହ ପିଇଲେ ।

ସତରେ ବାଟୋଇ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଭର ଶୋଷଲଗୁଥିଲା । ଦହିପିଇ ସେମାନେ ଖୁସିହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଖୁସି ଦେଖି ମାଣିକକୁ ବି ଖୁସିଲଗିଲା । ତା'ପରେ ମାଣିକ କହିଲା—“ଦହି ତ ପିଇଲି—ଏବେ ମୋ ମୂଲ ଦିଅ—ମୋତେ ଦୂର ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ହେବ—ମୁଁ ଯିବି ।”

ଦହିର ମୂଲ କଥା ଶୁଣି ଲୋକ ଦୁଇଟି ଟିକିଏ ହତବଡ଼େଇ ଗଲେ । ଏ ତା ମୁହଁକୁ ସେ ଯା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ । କଳା ଲୋକଟି ଏଥର ମୁହଁ ଖୋଲି କହିଲା—“ଏ ହିଅ ! ଆମ ପାଖରେ ତ କଉଡ଼ି ନାହିଁ—ଦହିର ମୂଲ ଦେବୁ କେମିତି ?”

“କଉଡ଼ି ନାହିଁ ଯଦି ଦହି ପିଉଥିଲ କେମିତି ? ମୁଁ ଗରବ ଲୋକ, କଉଡ଼ି ନେଲେ ଚଳିବି । ଦିଅ, ଦିଅ ମୋ ପାଉଣା ଦେଇଦିଅ ।”

କଳାଲୋକଟି ଅଳ୍ପ ହସି ତାଙ୍କ ଆଙ୍ଗୁଳିରୁ ମୁଦଟିଏ ବାହାର କରି ମାଣିକକୁ ଦେଲେ । କହିଲେ—“ଏଇ ମୁଦଟି ରଖେ । ପଛରେ ସୈନ୍ୟ ସାନନ୍ତ ନେଇ ରଜା ଆସୁଛନ୍ତି । ତାକୁ ଏଇ ମୁଦଟି ଦେଖାଇବୁ । ସେତେବେଳେ ଦହିର କଉଡ଼ି ଦେଇଦେବେ ।”

କଉଡ଼ିତ ମିଳିଲା ନାହିଁ—ଆଉ ବା ଉପାୟ କଣ ? ମାଣିକ ମୁଦଟି ରଖିଲା । ବାଟୋଇ ଦୁହିଁ ଆଗଭଳି କଳାଧଳା ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେ । ମାଣିକ ମୁଦଟି ଧାଇଁତ ରଖିଲା ।

(୨)

ସତକୁ ସତ କିଛି ସମୟ ପରେ ବହୁତ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଟାପୁର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ରଜାଙ୍କ ଆଟ ଆସିଲେ । ଆଗେ ଆଗେ

ଆସୁଥାନ୍ତି ରାଜା । ସାହସ କରି ରାଜାଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ଆଗରେ ଯାଇ
ଠାହେଲେ ମାଣିକ ।

ରାଜା ପଚାରିଲେ—“ତୁମେ କିଏ ? ତୁମର କଣ ଦରକାର ?”

କଳା ଧଳା ଦୁଇ ବୀର କେମିତି ଦହ ଖାଇଲେ, ଦହର ମୂଲ
ପାଇଁ ମୁଦ ଦେଇଗଲେ ମାଣିକ ସବୁକଥା କହିଲା । ରାଜା ଆକର୍ଷିତ
ହୋଇ ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ି ମାଣିକଠାରୁ ମୁଦଟି ନେଇ ପରୀକ୍ଷା
କରି ଦେଖିଲେ । ସେ ଆନନ୍ଦରେ କହିଲେ “ଆରେ ! ଏ ତ ମୋ
ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ରହମୁଦ ।”

[ରାଜା ଖୁସିମନରେ ମାଣିକକୁ ବନ୍ଧୁକ ଧନ ଦେଲେ ।]

ରାଜା ଉକ୍ତିରେ ସେଇଠି ଆଶୁ ମାଡ଼ି ବସି ପଡ଼ିଲେ ।
କହିଲେ—“ମାଣିକଲେ, ତୁ ଧନ୍ୟ ! ନିଜେ ମହାପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ
ଓ ବଳଭଦ୍ର ତୋ ହାତରୁ ଦହ ଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।”

ରାଜା ମାଣିକଠାରୁ ଠାକୁରଙ୍କ ମୁଦିଟି ନେଇ ତାକୁ ବନ୍ଧୁକ
ଧନ ଦେଲେ । ଏକଥା କାଳକାଳକୁ ଲୋକଙ୍କର ମନେ-
ରହିବାକୁ ମାଣିକର ନାଁ ଅନୁସାରେ ସେ ଜାଗାର ନାଁ ରଖିଲେ
‘ମାଣିକପାଟଣା’ ।

ଆମର ସେଇ ଗଜଗତି ରାଜାଙ୍କର ନାମ ଥିଲା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ
ଦେବ । ଦକ୍ଷିଣର କାହିଁ ରାଜକ ସହୃଦ ମୁଦିକରି ସେ ପ୍ରଥମ ଥର
ହାରିଯାଇଥିଲେ । ରାଜା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖେ ଶରଣ ଯାଇ ନିଜର
ଦୁଃଖ ଜଣାଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତ ରାଜାଙ୍କୁ ହୃଦରେ
ଦେଖାଦେଲେ । କହିଲେ—‘ତୁ ଆଉଥରେ କାହିଁ ସହୃଦ
ଲଢ଼େଇକରେ । ଏଥର ତୋ ପକ୍ଷରେ ରହି ଆମେ ଦୁଇଭାଇ
ଲଢ଼େଇ କରିବୁ ଓ ତୁ ଜିଣିବୁ ।’

ମାଣିକଠାରୁ ରତ୍ନମୁଦ ପାଇ ରାଜା ଏବେ ଜାଣିଲେ ଯେ
ଜଗନ୍ନାଥ-ବଳଭଦ୍ର ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଲଢ଼େଇକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏଥର
ତାଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ ଜୟହେବ ।

ସତକୁ ସତ କାହିଁ ସହ ଏଥରକର ଲଢ଼େଇରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ
ଦେବ ଜିଣିଲେ—କାହିଁରାଜା ହାରିଗଲେ ଓଡ଼ିଶାର ମାନ ରହିଲା ।
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ କାହିଁ ଜୟକରି କାହିଁ ରାଜାଙ୍କ ବିଧି
ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ନେଇଆସିଲେ । ପରେ ସେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ
ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ଏହା ଭିତରେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ବିତିଗଲାଣି, ହେଲେ ସେ
ମାଣିକପାଟଣା ଗାଁ ରହିଛି । ଆମକୁ ଅତୀତର କଥା ମନେପକାଇ
ଦେଉଛି ॥

ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଓ ପଦ୍ମାବତୀ କାହାଣୀ

ବହୁତ ଦିନ ତଳର କଥା । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣକୁ ବହୁତ ଦୂରରେ କାହିଁ ନାମରେ ଏକ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଏହା କାବେରୀ ନଦୀ କୂଳରେ । କାହିଁରେ ଧନ ଦଉଳତ ପୂରରହୁଥାଏ । ତେଣୁ ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ସୁଖରେ ଚଳୁଥାନ୍ତି ।

କାହିଁ ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଥାଏ । ତା ନାଁ ପଦ୍ମାବତୀ । ପଦ୍ମାବତୀ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦରୀ । ରାଜାଝିଅଙ୍କ ସୁନ୍ଦରପଣ କାହିଁର ପାଖ ପଡ଼ିଣା ଦେଶର ଲୋକମାନେ ବି ଜାଣନ୍ତି । ସେଇ ଝିଅର ବାହାଘର ପାଇଁ ବର ଖୋଜା ଚାଲିଥାଏ । କେତେ ରାଜ୍ୟରୁ କେତେ ଯୁବରାଜ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବାହା ହେବାକୁ ମନକରି ଖବର ପଠାଉଥାନ୍ତି । ହେଲେ କାହିଁରଜା କେଉଁଠି ଝିଅକୁ ବାହାଦେବେ ଠକକରିନଥାନ୍ତି । ସେ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ଆହୁରି ଭଲ, ଆହୁରି ବୀର ଯୁବରାଜ ।

ସେଇ ସମୟରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଥାନ୍ତି ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ । ସେ ଯେମିତି ବୀର, ଦେଖିବାକୁ ମିତି ସୁନ୍ଦର । ଉତ୍ତରରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ କୂଳରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ କାବେରୀ ନଦୀ ଯାଏଁ ଲମ୍ବି ଥାଏ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଯିଏ ରଜା ତାଙ୍କର ବଳ ଓ ଧନ ସଂପଦ କେତେ ତା' ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ଗଜପତିଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିଲେ ଶତ୍ରୁମାନେ ଭୟରେ ଥରି ଯାଉଥିଲେ ।

ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କର ଠାକୁର ହେଉଛନ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ । ସେ ମଧ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବଡ଼ ସେବକ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ରଥଯାତ୍ରା ବେଳେ ଗଜପତି ରାଜା ସୁନାଖଡ଼ିକା ଧରି ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ ରଥରେ ଛେରପହଁର କରନ୍ତି । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିୟମ ମାନି ଠାକୁରଙ୍କ ରଥରେ ଛେରପହଁର କରନ୍ତି ।

କାଞ୍ଚିରାଜକେମାଙ୍କ ରୂପ ଗୁଣ କଥା ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଜାଣିଥିଲେ । ସେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବାହାହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କର ଦୁଇ ଏ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ କାଞ୍ଚି ଗଲା । କିନ୍ତୁ କାଞ୍ଚି ରାଜା ଥିଲେ ବଡ଼ ଗର୍ବୀ ଓ ଅଭିମାନୀ । ସେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖିଲେ ନାହିଁ । ଓଲଟି ଦୁଇକୁ ଅପମାନ ଦେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ଶୁଣିବି ତମ ରାଜା ଝାଡ଼ୁଦାର ବଣ୍ଡାଲର କାମ କରେ । ଏମିତି ଗୋଟି ଝାଡ଼ୁଦାର ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ବିଅକୁ ବିଭା ଦେବି ନାହିଁ । ମୋ କୁଳକୁ ଅପମାନ ହେବ ।”

ଓଡ଼ିଆ ରାଜାଙ୍କୁ ଅପମାନ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କୁ ଅପମାନ । ଓଡ଼ିଶାର ଠାକୁରଙ୍କୁ ଅପମାନ । ସେ ଅପମାନ କି ଓଡ଼ିଆ ବୀର ସହିପାରେ ?

ଦୁଇଠାରୁ ଖବର ଶୁଣି ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ରାଗିଗଲେ । ସେ କହିଲେ—“ଦେଖିବା କାଞ୍ଚିରଜାର ବଳ କେତେ ? ସେ ବଡ଼ କି ଆମେ ବଡ଼ ଯୁଦ୍ଧପଡ଼ିଆରେ ବିଚାର ହେବ ।”

ଏ ଖବର କାଞ୍ଚି ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦିଆଗଲା । ବିବାହ ଉତ୍ସବ ବଦଳରେ ଏଥର ଲଢ଼େଇର ସଜବାଜ ହେଲା ।

ବାରବାଟୀ ଗଡ଼ ବୀର ଓଡ଼ିଆ ପାଇକମାନଙ୍କ କୋଲାହଳରେ କମିଲା । କଟକ ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ଘୋଡ଼ା ହାତୀ ରଥ ସହିତ ନଜାର ହଜାର ପାଇକ ସେନାଙ୍କୁ ଧରି ଗଜପତି ବାହାରିଲେ କାହିଁ ରାଇଜ ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ।

ବୀର ଓଡ଼ିଆ ପାଇକ ସେନା କାହିଁ ରାଜ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚି ଚଢ଼ିଉକଲେ । କାହିଁ ରଜା ମଧ୍ୟ ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ତିଆର ହୋଇ ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ସେନାବାହିନୀ ସହିତ କାବେରୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଜଗିରହୁଥିଲେ । ବଛା ବଛା ହଜାର ହଜାର ସିପାହୀ ସେ ରଖିଥିଲେ ।

ଗଜପତିଙ୍କ ଆଠ ଓ କାଞ୍ଚିର ଆଠ ଭିତରେ ଲଢ଼େଇ ଚାଲିଲା । ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ—ଆମ ରଜା ହାରିଗଲେ । ଏଇ ପ୍ରଥମ ଲଢ଼େଇରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ହାରି ଓଡ଼ିଶା ଫେରିଆସିଲେ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ ଆହୁର ଅଧିକ ଅପମାନ ଲାଗିଲା । କାଞ୍ଚି ରଜାର ଗର୍ବ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲା ।

ଲଢ଼େଇରେ ହାରି ଅପମାନିତ ହୋଇ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖେ ଶରଣ ପଶିଲେ । ତାଙ୍କୁ ନିଜର ମନକଥା ଜଣାଇଲେ । ତାଙ୍କ ଭକ୍ତର ମାନ ରଖିବାକୁ ଗୁହାରି ଜଣାଇଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ରାତିରେ ଗଜପତିଙ୍କୁ ସପନରେ ଦେଖାଦେଲେ । କହିଲେ—“ତୁ ଆଉଥରେ କାଞ୍ଚି ସହିତ ଲଢ଼େଇ କର । ଆମେ ଦୁଇଭାଇ କଳା-ଧଳା ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ସେ ଲଢ଼େଇକୁ ଯିବୁ । ତୋ ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରିବୁ । ତୁ ଲଢ଼େଇରେ ଜିଣିବୁ ।”

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରୁ ଏଭଳି ଆଦେଶ ପାଇ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଦୁଃଖିଆରେ ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ସଜହେଲେ । ଏଥର ସେ ଆହୁର ବେଶି

ସଂଖ୍ୟାରେ ସିପାହୀ ନେଲେ । ବଛା ବଛା ବହୁ ହାତହତୀଆର ଓ ଘୋଡ଼ା ହାତୀ ନେଇ କାଞ୍ଚିକୁ ଯାହାକଲେ ।

ଠାକୁର ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର ତାଙ୍କର ଭକ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କୁ ଲଢ଼େଇରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ପୁଲଭାଇ କଳା ଧଳା ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଓଡ଼ିଆ ପାଇକଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲେ । ବାଟରେ ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀଠାରୁ ଦହିଖାଇ ତାକୁ ରହମୁଦ ଦେଲେ । ସେଇ ମୁଦ ଦେଖି ଗଜପତି ଜାଣିଲେ ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ ବଳଭଦ୍ର ଆଗେ ଆଗେ ଲଢ଼େଇକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ପାଇକ ଓ କାଞ୍ଚି ସେନା ଭିତରେ ପୁଣି ଥରେ ଏକ ବଡ଼ ଲଢ଼େଇ ହେଲା । ଏଥର ଲଢ଼େଇରେ କାଞ୍ଚି ରାଜା ହାରିଲେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ କାଞ୍ଚି ଗଡ଼ ଅଧିକାର କଲେ । କିଛିଦିନ ସେଠାରେ ରହି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଲେ—କାଞ୍ଚିର ଗଣେଶଙ୍କୁ ଓ ବହୁତ ଧନ ସମ୍ପଦ । ତା’ ସହିତ କାଞ୍ଚି ରାଜାଦିଅ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଆସିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ସେ ବିଭା ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକି କହିଦେଲେ—“ବୁଝିଲ, ଯୁ” ବାପା ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତିକୁ ଚଣ୍ଡାଳ ବୋଲି କହିଥିଲା । ଏ ଝଅକୁ ତୁମେ ଏକ ଚଣ୍ଡାଳ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାଦେଇଦିଅ ।”

ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ଘରେ ରଖିଲେ । ଜେମା ବିଚାରୀ ମନଦୁଃଖରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ରହିଲେ । ହେଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ନିଜ ଝିଅପରି ଆଦରରେ ପାଳିଲେ । ପଦ୍ମାବତୀ ସେମିତି ମନ ଖରାପ କରିବେନାହିଁ ସେଥିକି ନଜର ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲିଲା । ପୁଣି ଆସିଲା ଜନ୍ମୋଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା । ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଛେରପହଁର କରିବା ପାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କ ରଥରେ ଚଢ଼ିଲେ ।

ଗଜପତି ହାତରେ ସୁନାପହଁର ଧରିଥିବାବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ—“ମହାରାଜ ! ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଣ୍ଡାଳର କାମ କରୁଛନ୍ତି—ତେଣୁ ଚଣ୍ଡାଳ । ଦୟାକରି ଛାମୁ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।”

[ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣକଲେ ।]

ରାଜା ସେତେବେଳକୁ ପଦ୍ମର ରାଗରୋଷ ଭୁଲଯାଇଥାନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗୁଲକି ଗୁଡ଼ି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଟିକିଏ ହସିଲେ । ସେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ହାତ ଧରି ନେଇଗଲେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବିଭାହେଲେ ।

କାହିଁ ରାଜାଙ୍କ ଝଅ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନର ରାଣୀ ।

ଧର୍ମପଦ କାହାଣୀ

(୧)

ବହୁ ବର୍ଷ ତଳେ ଆମ ଉତ୍କଳରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ଲଙ୍କୁଳା ନରସିଂହଦେବ । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ତୋଳିବାକୁ ଠିକ କଲେ । କଥା ହେଲା ଦେଉଳ ଗଢ଼ାହେବ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାରେ । ଦେଉଳଟି ହେବ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ସବୁଠାରୁ ସୁନ୍ଦର । ଯିଏ ଦେଖିବ ସିଏ ଘଡ଼ିଏ ଠିଆହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବ ।

ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶ । ଏକଥା ରାଜ୍ୟସାର ଭେଙ୍ଗୁରୁ ଦିଆଗଲା । ପାତ୍ର-ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଦେଉଳ ତୋଳିବା କାରିଗର ଦରକାର । ଭଲ ଭଲ କାରିଗରମାନେ ଖବର ପାଇ ରାଜଧାନୀରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଆ କାରିଗରଙ୍କର ତ ବହୁତ ନାଁ ଥିଲା । ପଥର କାମରେ ତାଙ୍କଠୁ ବଳି ସେତେବେଳେ ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । ଆଗରୁ ଯାଜପୁରର ବିରଜା ମନ୍ଦିର, ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର, ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦିର ଓ ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ି ଓଡ଼ିଆ କାରିଗରମାନେ ନିଜର ପାରିଲାପଣ ଦେଖାଇସାରିଥିଲେ ।

ଶାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ନୂହେଁ, ଓଡ଼ିଆ କାରିଗରମାନେ ଦରଆ ପାରିକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଶ୍ୟାମ ଦେଶ, ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶ, ଜାଭା, ବାଲି ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱୀପରେ ସେମାନେ ଦେଉଳ ତିଆରି କରି ସୁନାମ ପାଇଥିଲେ । ଦେଉଳ ତୋଳିବାର ସବୁ ବିଦ୍ୟା ଓ କୌଶଳ

ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ତେଣୁ ରାଜା ନରସିଂହଦେବଙ୍କୁ କାରିଗର ଖୋଜିବା ଚନ୍ଦ୍ରା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ରାଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବାଛୁ ବାଛୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର ତିଆରି ପାଇଁ ବାରଗହ କାରିଗରଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇଲେ । କାରିଗରଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଣିଆ ଥିଲେ ବିଶୁ ମହାରଣା । ଦେଉଳ ତୋଳିବାର ସବୁ କୌଶଳ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ତା'ଛଡ଼ା ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରିରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ କାରିଗର ଆଉ କେହି ନଥିଲେ ।

କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା କୋଣାର୍କରେ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ ମୁହାଣରେ ଦେଉଳ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଦୂରରୁ ପଥର ସବୁ ଅଣାଗଲା । ଭାଗନାପ ଅନୁସାରେ କାରିଗରମାନେ ପଥର କାଟି ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

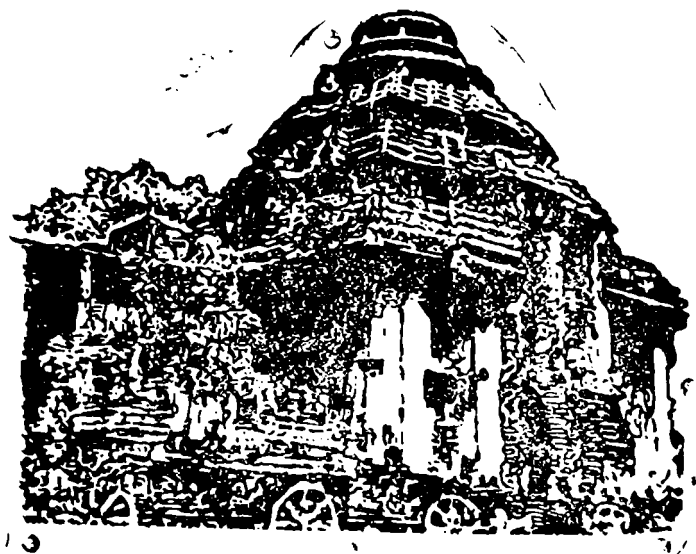
ଦେଉଳଟି ଗୋଟିଏ ରଥ ଆକାରରେ ହେବା କଥା । ସେଇ ଅନୁସାରେ ତା'ର ନକ୍ସା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । କେଉଁଧରଣର ଓ କେତେ ଆକାରର ପଥର ଖଞ୍ଜାହେବ ବିଶୁମହାରଣା ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରିଗରମାନେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରି ଠିକ୍ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସେଇ ନକ୍ସାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି କେତେଜଣ କାରିଗର ଘୋଡ଼ା ଖୋଦେଇରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ! କେତେଜଣ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ତଳ ତିଆରି କାମରେ । ଆଉ ପୁଣି କିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ ପଥରରେ ନିହାଣ ମୁନ ମାରି ମାରି ଅତି ଛୋଟ ଆକାରରେ ହାତୀଙ୍କ ପଛୁଆର ଖୋଦେଇ କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା ।

ଦିନରତି କାମ ଚାଲିଲା । ଦୂରକୁ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ ନିହାଣ, ମୁଗୁର, ବଟାଳୀର ଶବ୍ଦ ଟୁଟାଠ-ଠକ୍ ଠକ୍ ।

କାର୍ତ୍ତବୀରମାନଙ୍କର ଆଉ କୁଆଡ଼କୁ ମନ ନଥାଏ । ବିଶୁ ମହାରଣା ନିଜେ ବୁଲି ବୁଲି ସମସ୍ତଙ୍କ କାମ ତଦାରଖ କରୁଥାନ୍ତି । କାହା ପିଠିରେ ହାତ ମାର ସାବାସ୍ ଦେଉଥାନ୍ତି ତ କାହାକୁ କାମ ବୁଝେଇଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଏମିତି କାମ ଚାଲିଥାଏ । ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଥାଏ ।

[କୋଣାର୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର]

ଦିନେ ନୁହେଁ, ମାସେ ନୁହେଁ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି କାମ ଚାଲିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଦେଉଳ ଉପରକୁ ଉଠୁଥାଏ । ଯିଏ ଦେଖୁଥାଏ କାର୍ତ୍ତବୀରଙ୍କ କାମର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାଏ । ପଥରର ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନ୍ତ ଭଳି ଦିଶୁଥାନ୍ତି । ସାପ, ବାଘ, ହାତୀ, ସିଂହ, ଘୋଡ଼ା, କିରୀଟ ଆଦି କେତେ ରକମର ଦେଖି ଓ ବିଦେଶୀ ପଶୁଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସେମାନେ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ତା' ସହିତ କେତେକ ବିବିଧ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ

ସେମାନେ ଖୋଲେଇଥିଲେ । ତା'ର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି—ଉଡ଼ାସିଂହ । ସିଂହର ଡେଣା ଲାଗିଥିଲା, ସତେ ସେମିତି କି ସେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ମନ କରୁଛି ।

[କୋଣାର୍କମନ୍ଦିରର ଘୋଡ଼ା ମୂର୍ତ୍ତି]

ତ'ଛଡ଼ା ଯେଉଁସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସେମାନେ ତିଆରିକରିଥିଲେ ତାର ତୁଳନା ନାହିଁ । କେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଉଛି, କିଏ ପଞ୍ଜର ବଜାଉଛି, କିଏ କରତାଳ ଧରିଛନ୍ତି । କିଏ ପୁଣି ପୁଞ୍ଜୁଛ କାହାଳୀ । କିଏ ପୁଣି ଅପୂର୍ବ ଭଙ୍ଗୀରେ ନାଚୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଲାଗିରହିଛି । ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରି-ହେବନି ସେସବୁ ଫଥର ବୋଲି ।

କାରଗରଙ୍କ କାମ ଦେଖି ରଜା, ରାଣୀ, ପାହନନ୍ଦୀ ସମସ୍ତେ ଖୁସି । ପୃଥିବୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଟେକ ରହିବ ଏ ଦେଉଳ ତିଆରି ସରିଲେ ।

(୨)

କିନ୍ତୁ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ବାରବର୍ଷ ବିତିଗଲା—ହେଲେ ଦେଉଳ ତିଆରି ସରିଲା ନାହିଁ । ମୁଖଶାଳା କାମ ତ ସରିଲା, ମଣ୍ଡପ ତ ସରିଲା, ଦେଉଳ ବି ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଲାଣି—ତେବେ ମୁଣ୍ଡି ମରାଯାଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଅସୁବିଧା ହେଲା ସେଇ ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା ନେଇ । ଯେଉଁ ପଥର ଖଞ୍ଜି ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ମରାଯାଏ ତାକୁ କହନ୍ତି ଦଧିନଉତି । ସେ ପଥର ଖଣ୍ଡକର ଓଜନ ବହୁତ । ତା'ର ଖୋଦେଇ କାମ ମଧ୍ୟ ସରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ କାରିଗରମାନେ ଯେତେଥର ଦଧିନଉତି ବସାଉଥାନ୍ତି ସେତେ ଥର ତାହା ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ୁଥାଏ ।

ଭାଗ-ମାପରେ କଣ ଅସୁବିଧା ହେଇଛି ତାହା କାରିଗରମାନେ ବୁଝିପାରୁନଥାନ୍ତି । ନିଜେ ବିଶୁମହାରଣା ମଧ୍ୟ ତେଷ୍ଟାକରି ବିଫଳ ହେଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରା ପଡ଼ିଲା—କେମିତି ମୁଣ୍ଡି ମରା ହେବ ? ସବୁ କୌଶଳ ତ ଅକାମି ହୋଇଗଲାଣି । କାରିଗରମାନେ ମହା ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ଏଣେ ରାଜା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେଣି । ଦେଉଳ କାମ ସବୁ ନାହିଁ । ଖର୍ଚ୍ଚ ତ କାହିଁରେ କ'ଣ ହେଲାଣି । ସେ ରାଜଧାନୀରୁ ଖବର ପଠାଇଲେ—‘ଦେଉଳ କାମ ଶୀଘ୍ର ଶେଷକର ।’

ରାଜାଙ୍କର ଏ ଆଦେଶରେ ବିଶୁ ମହାରଣା ଓ ଅନ୍ୟ କାରିଗରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼କ ପଡ଼ିଲା ।

କାରିଗରମାନେ ବାରବର୍ଷ ଧରି ନିଜ ନିଜ ଗାଁକୁ କି ଘରକୁ ଫେରିନଥିଲେ । ବିଶୁ ମହାରଣା ମଧ୍ୟ । ସେ ଘର ଛାଡ଼ିବାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପିଲା ହେବାର ଥିଲା । ପରେ ପୁଅଟିଏ ହେଲାବୋଲି

ସେ କୋଣାର୍କଠାରେ ଖବର ପାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୁଅର ମୁହଁ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ଯୁଆଁଭିତରେ ବାରବର୍ଷ ବିତିଗଲାଣି । ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ବାରବର୍ଷ ହୋଇଯିବଣି । କିନ୍ତୁ ଦେଉଳ କାମ ନ ସରିଲେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ-ପିଲାଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ କିଏ ବା କେମିତି ଯିବ !

(୩)

ତାଙ୍କ ପୁଅର ନାଁ ଧର୍ମପଦ—ତାଙ୍କ ନାଁ ଧରମା । ସେ ମା' ପାଖରେ ଥାଏ । ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିନଥାଏ । ଦିନେ ତା' ସାଙ୍ଗ ପିଲା-ମାନେ ତାକୁ ଅଟ୍ଟାରେ କହିଲେ—ତୋର ବାପା ନାହିଁ, ତୁଟା ଅଣବାରୁଆ । ପିଲାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଧରମାର ମନ ଦୁଃଖହେଲା । ସେ ମା' ପାଖରେ ଅଳି କଲା—“ମୋ ବାପା କିଏ ? ସେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବି ।”

ପୁରର ଅଳି ଶୁଣି ମା'ଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ଜଳେଇ ଆସିଲା । ସେ ପୁଅକୁ ବାପା ବିଷୟରେ ସବୁ ବତାଇଦେଲେ ।

ଧରମା ଜିଦ୍ ଧରିଲା—“ମୁଁ କୋଣାର୍କକୁ ଯିବି ।”

ମା'ଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା । ସେ ମନେ ମନେ କହିଲେ—ହଉ ଯାଉ, ବାପ-ପୁଅ ଚିହ୍ନା-ଚିହ୍ନି ହୁଅନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ବିଶୁ ନିଜ ପୁଅକୁ ଚିହ୍ନିବେ ତ ?

ବିଶୁ ମହାରଣାଙ୍କ ବାଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଜାତିଆ ବରକୋଳି ଗଛ ଥିଲା । ଭାରି ସୁଆଦିଆ କୋଳି ଫଳେ । ବିଶୁ ମହାରଣା ଭାରି ଭଲପାଆନ୍ତି ସେଇ କୋଳି ଖାଇବାକୁ । ସେଇ ବାଡ଼ି ବରକୋଳିରୁ କିଛି ତୋଳି ସେ ପୁଅକୁ ଦେଲେ । କହିଲେ—“ଏ କୋଳି ଦେଖିଲେ ସେ ତତେ ଚିହ୍ନିବେ । ତୋ' କଥା ସତ ମଣିବେ ।”

ବାରବର୍ଷର ପିଲା ଧରମା । ଦିନେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି, ବାଲ ପାଟ ପାର ହୋଇ ଚାଲିଲା କୋଣାର୍କ ଆଡ଼େ । ବାଟ ତ ବହୁତ—ତଥାପି ସେ ପଶୁର ପଶୁର ଯାଉଥାଏ ।

[ଧର୍ମପଦ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଯାଉଛି]

(୪)

ତେଣେ ରାଜା ପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାକୁ ଆଦେଶ ପଠାଇଥାନ୍ତି ଯେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିନ ଭିତରେ ଯଦି ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ନମରେ ତେବେ କାରଗରମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ ହେବ ।

ଭାରି କଠୋର ସେ ଆଦେଶ । କେଉଁ କାରଗରର ଅକଲ ଖଟୁ ନଥାଏ । ବିଶୁଦ୍ଧ ନିଜେ ବାଇଆ ପରି ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି ସେଇ କଥା ଭାବି ଭାବି । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମନ୍ଦିରକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସେମାନେ କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ହାୟ ହାୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଉ ଦିନକ ପରେ ବାରଶହ କାରଗରଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କଟିବ । କେହି

ବୁଝିବେ ନାହିଁ କେତେ ପରିଶ୍ରମ କରି, କେତେ ବୁଝି ଖଟାଇ
ହେମାନେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଉଳ ଠିଆକରିଛନ୍ତି ବୋଲି ।

କାରିଗରଙ୍କ ଭିତରେ ଏଇପରି ଭାଲେଣି ଯଦିଏକାବେଳେ
କୋଣାର୍କରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ବାରବର୍ଷର ପିଲା ଧରମା । ବାଡ଼ି
ବରକୋଳି ଦେଖି ବିଶୁମହାରଣା ନିଜ ପୁଅକୁ ଚିହ୍ନିଲା । ଦୁଃଖ
ଭିତରେ ଟିକିଏ ହସିଲା । କହିଲା—“ହଁରେ ବାବୁ, ମରବା ଆଗରୁ
ତୋତେ ଯାହା ଦେଖିଲି—ସେଇ ମୋର ଭାଗ୍ୟ ।”

ଧରମା କହିଲା—“ବାପା ! କଣ ହେଉଛି ? ଏମିତି ଅଶୁଭ
କଥା କାହିଁକି ତୁମ୍ଭରେ ଧରୁଛି ? ତୁମେ ଆମ କାରିଗର ଜାତିର
ବୋ । ତୁମେ ମରବା କଥା କାହିଁକି ଭାବୁଛ ?”

ବିଶୁ ପୁଅକୁ କୁଣ୍ଡାଇଧରି ସବୁକଥା କହିଲା—“ଦେଉଳ
ମୁଣ୍ଡିମାରି ହେଉଛି । ଦଧିନଉତି ଅରକୁଥର ଖସିପଡ଼ୁଛି ।
ଆଜି ଦିନକ ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡି ନ ମଲେ ରାତି ପାହଲେ ବାରଣହ
ବଢ଼େଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କାଟ ହେବ ।”

ଧରମା ତ କାରିଗର ଘର ପୁଅ । ପିଲାଦିନରୁ ସେ କାମ
ଶିଖିଛି । ଦେଉଳ ତିଆରି ଶାସ୍ତ୍ର ବ ପଢ଼ିଥାଏ । ତେଣୁ ସେ କହିଲା—
“ବାପା ! ଭଗବାନରେ କେଉଁଠି ଭୁଲ ଅଛି । ସଜାଡ଼ିଦେଲେ
ହେବ । ଆଦେଶ ଦେଲେ ଏ କାମ ମୁଁ କରିଦେବି ।”

ତା’କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । କାରିଗରମାନେ ଅଛା
କରି କହିଲେ—“ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଲେ ଫସର ଫାଟି, ସାନ ଆଇଲେ
ବେଷର ବାଟି ।”

ଧରମା କିନ୍ତୁ ଦବିଗଲା ନାହିଁ । ସେ ଅଳକଲା । ଶେଷରେ
କାରିଗରମାନେ ଓ ବିଶୁମହାରଣା ତା’ କଥାରେ ରାଜି ହେଲେ ।

କେତେଜଣ କହିଲେ—“ବୁଢ଼ଗଲା ଲୋକ ଜୀବନ ବିକଳରେ କୁଟା ଖିଅର ଆଶ୍ରା ନିଏ । ଆମେ ଏ ପିଲାକୁ ସେଇମିତି ଆଶ୍ରା କରିବା ଭୁଲ ନୁହଁ । ପିଲାଟା ତା’ ବୁଦ୍ଧିରେ କାମ କରୁ ।”

(୫)

ବାପାର ଅନୁମତି ପାଇ ଧରମା ଦେଉଳ ଉପରକୁ ଡେଲି । ଦଧିନଉତି ବସିବା ଜାଗାଟାକୁ ଭଲ କରି ଦରୀକ୍ଷାକଲ । ପୁଣି ତଳକୁ ଆସି ଦଧିନଉତି ପଥକୁ ଦରୀକ୍ଷା କଲ । ଦରୀକ୍ଷା କରି କରି ସେ ଭୁଲ୍‌ଟା ଧରନେଲ । ତାର ଦରମର୍ଶରେ ପଥର ସଜଡ଼ାଗଲା ।

ସତକୁ ସତ ପିଲାଟାର କେତେ ବୁଦ୍ଧି ! ସଞ୍ଜହେବା ଆଗରୁ ମନ୍ଦିରର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା କାମ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା କାରିଗରମାନେ ଧରମାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ବାହାବା କଲେ । ବିଶୁ ପୁଅକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲା । କହିଲା—“ବାବୁରେ, ତୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନ ରଖିଲୁ ।”

କାରିଗରମାନେ ଖୁସିହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ଆନନ୍ଦ ବେଶି ସମୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ କେତେଜଣ ଖଲ ପ୍ରକୃତିର କାରିଗର ଥିଲେ । ସେମାନେ ମିଳି ଗୋପନରେ ମନ୍ଦୁଣା ଚଳେଇଲେ । କହିବୁଲିଲେ—“ଏହି ରଜା ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ଧରମା ମୁଣ୍ଡି ମାରିଛି, ତେବେ ଅମ ମୁଣ୍ଡ କାଟ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ ଏହି ଧରମା ବଞ୍ଚିରହେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମରିବା ।”

ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ କାରିଗରମାନେ ଏଇ କଥାରେ ଏକମତ ହେଲେ । ଯେଉଁ ଧରମାର ଗୁଣ ଦେଖି ସେମାନେ

ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନେ ଏବେ ତା'ର ମରଣ ଚିନ୍ତା କଲେ । ସେମାନେ ଯାଇ ବିଶୁ ଆଗରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ, “କହ, ବାରଣ ବଢ଼େଇରେ ଦାୟ ନା ପୁଅରେ ଦାୟ ? ଧରମା ବଞ୍ଚିଲେ ଆମ ମୁଣ୍ଡ ରହୁବ ନାହିଁ ।”

[ବାରଣ ବଢ଼େଇରେ ଦାୟ ନା ପୁଅରେ ଦାୟ ?]

ବିଶୁ ଅତି ଦୁଃଖରେ କହିଲେ—“ନା, ବାରଣ ବଢ଼େଇରେ ଦାୟ ।” ତା'ପରେ ସେ କାନ୍ଦିଲା ।

ଧରମା କହିଲା—“ବାପା, କାନ୍ଦ ନାହିଁ । ବାରଣ ବଢ଼େଇ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମୋ ଜୀବନ ଦେଉଛି । ବଢ଼େଇ-କୁଳର ଯଶ କାଳକାଳକୁ ରହୁ ।”

ଏତିକି କହି ବାପ ବିଶୁ ମହାରଣାର ପାଦ ଛୁଇଁ ବାର ବର୍ଷର ପୁଅ ଧର୍ମପଦ ଚାଟୁଁ ଚାଟୁଁ ମନ୍ଦିର ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ରାତି ଅଧ । ଘୋର ଅନ୍ଧାର । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜୁଥାଏ ।
ବିଭୁଙ୍କ ନାମ ଗାଇ ଗାଇ ଦେଉଳର ବୁଢ଼ା ଉପରୁ ଧର୍ମପଦ
ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ସମୁଦ୍ରକୁ । ଧରମାର ମୁହଁ ଚରଦିନ ପାଇଁ ଲୁଚିଗଲା ।

ହେଲେ ଧର୍ମପଦ ମର ମଧ୍ୟ ଅମର ରହିବ । କୋଣାର୍କର
ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର ଏବେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଧରମାର ନାଁରେ ମଳି
ଲୁଗିନାହିଁ ।
